

Mateusz Kamionka

Krewny, który stał się wrogiem. Rewizja stosunków ukraińsko-białoruskich w latach 2020-2022

Abstrakt

Ukrainę i Białoruś łączyła wspólna historia, podobna kultura, język i obecnie granica. Mogło się wydawać, że kraje te trudno podzielić i nawet mimo rządów autorytarnych Aleksandra Łukaszenki przyjazne stosunki będą trwać latami. Jednak zbrojna agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę w lutym 2022 r., w tym atak z terytorium Białorusi, jednoznacznie zniszczył – wydawało się – głęboką współpracę budowaną ponad 30 lat. W artykule autor postara się odpowiedzieć, jak doszło do tego ogromnego zwrotu w stosunkach bilateralnych i czy możliwe są odwrotne działania w przyszłości.

Słowa kluczowe: Białoruś, Ukraina, obszar postsowiecki, międzynarodowe stosunki bilateralne

Wstęp

Relacje ukraińsko-białoruskie od początku odzyskania niepodległości przez te oba postsowieckie kraje niezaprzeczalnie można podzielić na wiele okresów. Na początku niezależności w 1991 r. można było mieć złudzenie, że to właśnie Białoruś pod przywództwem Stanisława Szuszkiewicza, a nie Ukraina pod kierownictwem byłego sekretarza KC Komunistycznej Partii Ukrainy Leonida Krawczuka, będzie liderem przemian w regionie. Oba kraje niewątpliwie szukały swojej drogi i swojej tożsamości, zarówno pod kątem politycznym, jak i przede wszystkim kulturowym i również był to okres, w którym musiały się opowiedzieć co do swojej przyszłości. Przejęcie władzy w Białorusi przez byłego kierownika kołchozu Aleksandra Łukaszenko i w Ukrainie przez byłego kierownika fabryki Leonida Kucznię, skierowały tor rozwoju obu krajów na totalitarny w pierwszym

przypadku i oligarchiczny w drugim. Mimo jednak już widocznego rozwoju różnych priorytetów, kraje te pozostawały w względnej przyjaźni, co jest potwierdzeniem słów Hansa Morgenthaua, że *cele polityki zagranicznej muszą być definiowane na warunkach interesu narodowego*¹, w tym przypadku w duchu współpracy międzysąsiedzkiej. Warto też podkreślić, że Ukrainy i Białorusi nie dzielą żadne konflikty terytorialne, zarówno historyczne jak i współczesne, co jest ewenementem w tej części Europy.

Zakończenie okresu sprawowania władzy przez Borysa Jelcyna, którego to Rosja była jednocześnie słaba, ale też stosunkowo demokratyczna, otworzyło drogę do budowania systemu totalitarnego, który przyjął sobie za cel odbudowanie „Wielkiej Rosji” w jej jak nie carskich, to przynajmniej sowieckich granicach. Moskiewski reżim coraz bardziej wpływał, zarówno na Mińsk, jak i Kijów, i niewątpliwie był głównym katalizatorem rozwoju bilateralnych stosunków między oboma państwami. Warto też podkreślić stosunek do siebie zwykłych mieszkańców Ukrainy i Białorusi oraz rodzin, często podzielonych granicą. W końcu decydującym czynnikiem wpływającym na relacje między tymi państwami były ogromne protesty po sfałszowanych wyborach prezydenckich na Białorusi w 2020 r. oraz poszczególne fazy agresji Rosji na Ukrainę, którą pośrednio lub bezpośrednio Mińsk wspiera już od 2014 r. Jednak do roku 2014 nic nie wskazywało, że stosunki bilateralne mogą zmienić się w latach 2020-2022 tak dramatycznie. Stepan Wasylyszyn w swojej rozprawie doktorskiej wydanej w 2019 r. pt. *Stosunki ukraińsko-białoruskie w latach 1991-2014* zauważa pewne tendencje mogące powodować w przyszłości różne problemy w stosunkach dwustronnych, jak np. ówczesne stopniowe zbliżenie Białorusi z Rosją. Szczególnie w zakończeniu autor podkreślił rolę konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, ale z drugiej jednak strony zauważał też ogromne powiązania ekonomiczne łączące oba państwa². Jednak czynniki, zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne, spowodowały, że bliskie stosunki między sąsiadami uległy znacznemu pogorszeniu, a miejsce „brata” Ukrainy, zajmowane do tej pory przez Białoruś, przejęła Polska. Warto postawić taką właśnie tezę, że to zachodni sąsiad Ukrainy cieszy się aktualnie największą sympatią wśród ukraińskiego społeczeństwa. Pytanie badawcze nasuwa się wręcz samo, dlaczego tak się stało i kiedy. W pracy, analizując źródła, szczególnie obcojęzyczne, ukraińskie i białoruskie oraz wyniki badań opinii publicznej, autor postara się odpowiedzieć na to pytanie i ustosunkować się do stawianej tezy.

¹ H. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York 1954, s. 528.

² С. Васи́лишин, *Українсько-білоруські відносини (1991–2014 рр.)*, https://shron1.chtyvo.org.ua/Vasylyshyn_Stepan/Ukrainsko-biloruski_vidnosyny_19912014_rr.pdf? (2 VIII 2022).

Cisza przed burzą. Lata 2014-2020

Istotnym elementem zmian w środowisku międzynarodowym, warunkującym rozwój reżimów jako elementu praktyki politycznej, było narastanie współzależności międzynarodowych i umacnianie więzi między państwami. Głoszony jest nawet pogląd, że reżimy były reakcją na zagęszczanie transgranicznych interakcji między państwami³ – jaka np. wytworzyła się między analizowanymi państwami po upadku ZSRR. Z drugiej jednak strony nowe podmioty międzynarodowe musiały wyznaczyć nowy interes narodowy, który według członków Instytutu Brookingsa rozumiany jest jako „zespół ogólnych i stałych celów, na rzecz których działają”⁴. Obejmują one potrzebę jedności mieszkańców, mającą na celu ochronę przed agresją, podnoszenie stopy życiowej i tworzenie stabilności międzynarodowej w swoim regionie.

W artykule analizowany będzie okres bezpośrednio po wydarzeniach, jakie miały miejsce na kijowskim Majdanie na przełomie 2013/2014 r. Jednak aby zrozumieć wcześniejsze relacje bilateralne, o których wspomniano we wstępie, warto zapoznać się z pracami takich autorów jak Yuriy Pavlovych⁵ czy Stepan Vasylyshyn⁶. Po Rewolucji Godności, zarówno Ukraińcom, jak i Białorusinom, zależało na utrzymaniu partnerskich relacji. Należy przybliżyć pewną prawidłowość związaną z tymi ważnymi wydarzeniami, które odbyły się na przełomie 2013/2014 r. w Ukrainie. Rewolucje na obszarze postradzieckim są zawsze jednym z największych zagrożeń dla panujących tam reżimów autorytarnych (świadczy o tym np. natychmiastowa reakcja państw Organizacji Układu o Bezpieczeństwie Zbiorowym (OUBZ) w czasie protestów w Kazachstanie na początku 2022 r., ale też w czasie protestów na Białorusi w latach 2020-2021, o czym jeszcze będzie mowa), tym bardziej, jeśli wygrywają w nich siły prozachodnie, jak to miało miejsce nad Dnieprem. Dlatego też Łukaszenko już od samego początku relacji z nową władzą w Kijowie zachowywał pewną rezerwę, obawiał się – zresztą słusznie – że podobne wydarzenia mogą mieć miejsce na ulicach białoruskich miast. Nie upatrywał jednak w liderach „Majdanu” wrogów, jak robili to przywódcy Rosji. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że Mińsk i Moskwę od podpisania umowy o utworzeniu sojuszu 8 XII 1998 r. łączyły ściśle relacje w ramach tzw. „Państwa

³ K. Wolf, M. Zürn, „*International Regimes*” und *Theorien der Internationalen Politik*, „*Politische Vierteljahresschrift*” 1986, nr 2, s. 205.

⁴ G. De Huszar, *Brookings Institution, The Major Problems of United States Foreign Policy, 1950-1951*, Washington 1950, „*The Annals of the American Academy of Political and Social Science*”, May 1951, vol. 275, no. 1.

⁵ Ю. Павлович, *Українсько-білоруські відносини у візії української суспільно-політичної думки (1991–2010)*, „Емінак” 2016, vol. 3, no. 3.

⁶ С. Василюшин, *Українсько-білоруські відносини (1991–2014 рр.)*, 2019, https://chtyvo.org.ua/authors/Vasylyshyn_Stepan/Ukrainsko-biloruski_vidnosny_19912014_rr/ (2 VIII 2022).

Związkowego Rosji i Białorusi”⁷. Państwo Związkowe Rosji i Białorusi jest jedną z kilku organizacji integracyjnych na obszarze byłego ZSRR, obok Wspólnoty Niepodległych Państw, Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej, OUBZ oraz Wspólnej Przestrzeni Gospodarczej. Do wszystkich tych organizacji należy m.in. Białoruś i Rosja, które obok Kazachstanu są uznawane za głównych inicjatorów integracji na obszarze postradzieckim⁸. O zachowaniu w pewnym sensie neutralności wobec sąsiadów świadczą nie tylko wizyty białoruskiego przywódcy w Ukrainie w latach 2017⁹ i 2019¹⁰, ale też trzy wizyty „majdanowego” prezydenta Poroszenki w Białorusi odpowiednio w 2014¹¹, 2015¹² i 2018¹³ r. Ostatnia jego wizyta 25-26 X 2018 r. w Homlu przeszła pod hasłem zacieśnienia stosunków ekonomicznych. To właśnie wtedy odbyło się pierwsze forum regionów Ukrainy i Białorusi, na którym zawarto ponad 130 umów dwustronnych. Były to umowy dotyczące readmisji osób, współpracy w sprawach zagranicznych, w sporcie, współpracy regionalnej itp. Wartość nowych umów między Mińskiem a Kijowem szacowana była na 100 mln USD. Właśnie w roku 2018 obroty handlu między oboma krajami sięgnęły 4,5 mld USD, a w samym wydarzeniu wzięło udział ponad 250 firm ukraińskich¹⁴.

W okresie tym jednak nie obeszło się od skandali dyplomatycznych, jak ten z 21 X 2016 r., kiedy to na wniosek SBU zawrócono cywilny rejsowy samolot białoruskich linii Belavia lecący z Kijowa do Mińska. Na pokładzie znajdował się ukraiński dziennikarz (blogger) ormiańskiego pochodzenia Armen Martirosyan, który po 2014 r. przeniósł się z Kijowa do Moskwy i otwarcie propagował prorosyjską ideologię. Po przesłuchaniu został jednak zwolniony i następnym samolotem wrócił do Mińska, gdzie czekała na niego przesiadka do Moskwy. Dzień po incydencie do białoruskiego MSZ został wezwany tymczasowy ambasador

⁷ *Союзное Государство*, <http://council.gov.ru/services/reference/9928/> (2 VIII 2022).

⁸ *Международные организации*, https://belrus.ru/info/mezhdunarodnye_organizatsii/ (2 VIII 2022).

⁹ *Lukashenko to Visit Ukraine* [18 VII 2017], <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/112-ua-lukashenko-visit-ukraine.html> (2 VIII 2022).

¹⁰ *Volodymyr Zelenskyi Met with Alexander Lukashenko at the Second Forum of the Regions of Ukraine and Belarus in Zhytomyr* [4 X 2019], <https://www.president.gov.ua/en/news/volodymyr-zelenskij-zustrivsia-z-oleksandrom-lukashenkom-u-r-57601> (2 VIII 2022).

¹¹ *Ukraine Keen on Further Dialogue with EU, Eurasian Troika – Poroshenko* [26 VIII 2014], <https://en.interfax.com.ua/news/general/220033.html> (2 VIII 2022).

¹² C. Miller, *What’s at Stake as Putin, Poroshenko Meet in Minsk to Talk Peace* [11 II 2015], <https://mashable.com/archive/putin-poroshenko-ukraine-peace-talks> (2 VIII 2022).

¹³ *1st Forum of Regions of Ukraine and Belarus in Gomel* [26 X 2018], <https://president.gov.by/en/events/1st-forum-of-regions-of-ukraine-and-belarus-in-gomel-19764> (2 VIII 2022).

¹⁴ *Україна та Білорусь уклали двосторонні угоди на \$100 мільйонів – що відомо* [27 X 2018], <https://web.archive.org/web/20181027143308/https://www.5.ua/ekonomika/ukrainata-bilorus-pidpysaly-blyzko-130-dvostoronnikh-uhod-shcho-vidomo-180118.html> (2 VIII 2022).

Ukrainy na Białorusi. Wręczono mu notę protestacyjną i żądanie „oficjalnych przeprosin i zwrotu wszystkich kosztów i wydatków finansowych spowodowanych działaniami strony ukraińskiej”. Później sekretarz prasowy białoruskiego MSZ Dmitrij Mironczik zauważył, że jeśli nie będzie odpowiedniej reakcji ze strony Ukrainy, Białorusini będą zmuszeni skorzystać z dodatkowych środków. Po pewnym czasie skandal między krajami ucichł¹⁵.

Jeszcze większym problemem na linii Kijów-Mińsk była działalność białoruskich opozycjonistów w Ukrainie. Zarówno w czasie Rewolucji Godności, kiedy to jedną z pierwszych ofiar był białoruski opozycjonista, który uciekł przed prześladowaniami politycznymi do Ukrainy właśnie z Białorusi – Michaił Żyżniewski¹⁶, jak i w czasie późniejszej operacji antyterrorystycznej na wschodzie. Mowa tu o oddziale „Pogoń” czyli jednostce wojskowej utworzonej z ochotników z Białorusi, która brała udział w konflikcie zbrojnym w Donbasie po stronie Ukrainy przeciwko agresji Federacji Rosyjskiej. Oddział nie walczył jako jedna jednostka bojowa, lecz jego członkowie walczyli w małych grupach w ramach różnych jednostek ukraińskich. Organizacja powstała w lipcu 2014 r., a obóz szkoleniowy znajdował się na Wołyniu. Oddział ogłosił zaprzestanie działalności wojskowej we wrześniu 2016 r., a jego byli członkowie utworzyli stowarzyszenie „Pogoń”, które zajmowało się przede wszystkim wszechstronną pomocą białoruskim ochotnikom walczącym w innych jednostkach na froncie. Część weteranów jednostki utworzyło w 2015 r. grupę taktyczną „Białoruś”¹⁷, która następnie w 2022 r. przekształciła się w Pułk Kastusia Kalinouskiego, o czym jeszcze będzie mowa w następnym rozdziale. Obywatelom Białorusi, którzy uczestniczyli w walkach przeciwko terrorystom na wschodzie, służby bezpieczeństwa Białorusi jeszcze w lipcu 2014 r. groziły więzieniem¹⁸. Okres stosunkowo poprawnych relacji zakończył się 17 VIII 2020 r., kiedy to minister spraw zagranicznych Ukrainy Dmytro Kuleba zdecydował się wezwać ambasadora Ukrainy w Białorusi na konsultacje do Kijowa¹⁹. Gest ten był polityczną manifestacją mającą na celu pokazanie braku

¹⁵ М. Яковенко, *Умер Армен Мартиросян, из-за которого СБУ возвращала самолет из Беларуси* [5 I 2020], <https://vesti.ua/strana/umer-armen-martirosyan-iz-za-kotorogo-sbu-vozvrashhala-samolet-iz-belarusi> (2 VIII 2022).

¹⁶ *Pogrzeb Białorusina zabitego na Majdanie*, <https://wydarzenia.interia.pl/raporty/raport-zamieszki-na-ukrainie/aktualnosci/news-pogrzeb-bialorusina-zabitego-na-majdanie,nId,10-96957> (2 VIII 2022).

¹⁷ *У рядах ДУК „Правий сектор” створюють білоруський підрозділ*, <https://web.archive.org/web/20171005051100/http://ua.korrespondent.net/ukraine/3548927-u-riadakh-duk-pravyi-sektor-stvoruiuit-biloruskyi-pidrozdil> (2 VIII 2022).

¹⁸ *МВД: Белорусов, которые едут воевать в Украину, ждет уголовная ответственность*, <https://web.archive.org/web/20210507185541/http://news.tut.by/society/406164.html> (2 VIII 2022).

¹⁹ *Заява міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби щодо виклику посла України у Білорусі на консультації до Києва* [17 VIII 2020], <https://mfa.gov.ua/news/zayava-mini>

aprobaty dla dalszych poczynań Mińska, szczególnie wobec ówczesnego kryzysu związanego z nieprzekazaniem oskarżonych przez Kijów „Wagnerowców” w ręce ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości²⁰.

Okres między 2014 a 2020 r. w relacjach bilateralnych można nazwać poprawnym na poziomie ekonomicznym i społecznym, z drugiej jednak strony coraz bardziej wychodziły na jaw konflikty, w które zaangażowane były służby specjalne obu państw oraz kwestia opozycjonistów białoruskich, którzy znaleźli schronienie w Ukrainie. Ponadto coraz większe uzależnienie Mińska od Moskwy jednoznacznie oddalało wizję jakiegokolwiek współpracy w razie konfliktu między Rosją i Ukrainą, który – jak się okazało – zbliżał się nieuchronnie.

Protesty na Białorusi 2020-2021 jako punkt zwrotny stosunków bilateralnych

Protesty na Białorusi zaczęły się jeszcze w maju 2020 r., kiedy to reżim Łukaszenki zaczął aresztować opozycyjnych kandydatów, którzy chcieli wystartować w wyborach prezydenckich. Po tym, jak Centralna Komisja Wyborcza zarejestrowała kandydaturę Switłany Cichanouskiej i została ona jedyną kandydatką opozycji, na jej wiecach wyborczych w różnych białoruskich miastach zaczęły gromadzić się tysiące osób²¹. W dniu wyborów 9 VIII 2020 r., po opublikowaniu pierwszych oficjalnych sondaży *exit polls*, które świadczyły o rzekomo jednoznacznym zwycięstwie Łukaszenki w pierwszej turze i znacznie różniących się od tych które posiadała opozycja, masowe protesty od razu objęły wiele regionów. Poza Mińskiem ludzie masowo wyszli na ulice w Baranowiczach, Brześciu, Bobrujsku, Witebsku, Grodnie, Żłobinie, Mohylewie, Pińsku i innych miastach kraju. Ich głównym celem było uczciwe podliczenie głosów i zmuszenie do rezygnacji Łukaszenki, pełniącego funkcję prezydenta od 1994 r. Rząd zaczął tłumić pokojowe protesty za pomocą gumowych kul, gazu łzawiącego i armatek wodnych; w odpowiedzi doszło do starć z siłami bezpieczeństwa. Na kilka dni Internet był w kraju prawie całkowicie zablokowany. Zatrzymano kilka tysięcy osób. Po trzech dniach konfrontacji władze zaprzestały tłumienia protestu, ale zatrzymania trwały nadal.

---

stra-zakordonnih-sprav-ukrayini-dmitra-kulebi-shchodo-vikliku-posla-ukrayini-u-bilorusina-konsultaciyi-do-kiyeva?fbclid=IwAR26J8qPmH1jsAM9HT2ng1w0zeVzXgSZmhPI91aXMwSFNeTE5shVPJIQpTg (2 VIII 2022).

²⁰ „Wagnerowcy” na Białorusi: kto przygotował ten scenariusz – Moskwa czy Mińsk? [1 VIII 2022], <https://studium.uw.edu.pl/wagnerowcy-na-bialorusi-kto-przygotowal-ten-scenariusz-moskwa-czy-minsk/> (2 VIII 2022).

²¹ А. Шершень, Світлана Тихановська, лідерка білоруської опозиції, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3199617-svitlana-tihanovska-liderka-biloruskoj-opozicii.html> (2 VIII 2022).

Warto podkreślić, że kandydatka opozycji w wyborach 2020 r. opuściła Białoruś pod presją władz już parę dni po głosowaniu²². Niemal natychmiast po rozpoczęciu protestów na Białorusi Łukaszenka mówił o zagrożeniu pochodzącym z zagranicy. Obwinał także „siły zewnętrzne” za organizację masowych akcji w całym kraju przeciwko fałszowaniu wyborów. Łukaszenko wymienił Ukrainę jako jeden z krajów, który rzekomo w tym uczestniczy:

Wojska NATO grzechotają u naszych bram. Na zachodnich granicach naszego kraju budowana jest siła militarna. Litwa, Łotwa, Polska i niestety nasza rodzima Ukraina i ich przywódcy nakazują nam przeprowadzenie nowych wyborów. Jeśli tylko pójdziemy ich śladem, zginiemy jako państwo²³.

Władze Ukrainy odrzuciły te oskarżenia, stawiając pod znakiem zapytania poparcie jakim cieszy się Łukaszenko w kraju. Kancelaria prezydenta Zeleńskiego odpowiedziała:

Jeśli nie ma się zaufania wśród własnego narodu, a świat widzi, że go nie ma prawie w ogóle, to tego deficytu nie można wypełnić niesprawiedliwymi oskarżeniami pod adresem Przywódców innego państwa²⁴.

Po siłowym rozgromieniu protestów przez służby mundurowe Białorusi, jeszcze przez ponad rok sytuacja w kraju nie była stabilna. Oczywiście nie tylko protesty wpłynęły na pogorszenie stosunków sąsiedzkich obu państw. W tle rozgrywał się konflikt między ich służbami wywiadowczymi. 24 III 2020 r. państwowy kanał „Białoruś 1” pokazał film, w którym poinformowano widzów, że w szeregach białoruskiej milicji działał szpieg – ppłk MSW Stanisław Łuponosow, który – jak twierdzono – przekazał tajne informacje opozycyjnej organizacji By-Pol, zrzeszającej byłych pracowników białoruskich struktur siłowych, a następnie uciekł na Ukrainę. Wcześniej natomiast ukraiński kontrwywiad zatrzymał podejrzanego o szpiegostwo obywatela Białorusi. Według służby prasowej SBU zatrzymany działał w celu organizowania prowokacji i stwarzania pretekstów do oskarżenia Ukrainy o dostarczanie broni w celu destabilizacji sytuacji na Białorusi, które rzekomo mają miejsce²⁵. Również 23 III przed wyjściem na jaw powyższych informacji, pod ambasadą Ukrainy w Mińsku zwolennicy Aleksandra Łukaszenki

²² *Литва видала Тіхановській візу на рік і надала житло – Лінкявічюс Джерело*, <https://censor.net/ua/n3213104> (2 VIII 2022).

²³ *Л. Стек, Лукашенко проти України: які загрози приховує білоруська криза*, <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii-lukashenko-ukraine/30801342.html> (2 VIII 2022).

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Л. Ржеутська, В. Дорохов, „Родич, який став ворогом”. Чому сваряться Україна і Білорусь?*, <https://www.dw.com/uk/rodych-yakyi-stav-vorohom-chomu-svariatsia-ukraina-i-bilorus/a-57022047> (2 VIII 2022).

skandowali hasła: „Ręce precz od Białorusi”, „Majdan nie przejdzie” i „Zełeński jest wrogiem narodu ukraińskiego”²⁶. Wiadomo, że tego typu akcje na Białorusi nie odbywają się bez „błogosławieństwa” władz i miały one na celu stworzyć odpowiedni grunt na jednoznaczną zmianę polityki wobec Kijowa. Po aresztowaniu 23 V 2021 r. Romana Protasevycha, założyciela opozycyjnego kanału telegramów NEXTA, który został uprowadzony z pokładu cywilnego samolotu Ryanair, lecącego z Aten do Wilna, w Kijowie odbyły się liczne manifestacje mające na celu przekonanie władz Ukrainy do pomocy opozycjonście²⁷. Relacje na linii Mińsk-Kijów już wtedy były praktycznie wrogie, więc wypełnienie prośby obrońców praw człowieka o zakończeniu kontaktów ekonomicznych, pod kątem politycznym nie wpłynęłyby na nic, a jednoznacznie pogorszyłyby gospodarkę walczącego na wschodzie kraju.

Mimo że oficjalnie władze w Kijowie starały się nie doprowadzać do kontaktów z Cichanouską, to jednak ona sama, w wywiadzie dla Radia Swoboda w lipcu 2021 r., przekazała, że odbyła nieformalne spotkanie z prezydentem Zełeńskim na Litwie i kontaktuje się z ukraińskim MSZ²⁸. Przywódczyni białoruskiej opozycji na emigracji jest też jednoznaczną zwolenniczką powrotu Krymu w granice Ukrainy²⁹, co nie jest aż tak często wyrażane nawet wśród demokratycznej opozycji w Białorusi i Rosji. Gest ten jest jednak ważny biorąc pod uwagę przyszłość relacji białorusko-ukraińskich, kiedy to właśnie hipotetycznie Cichanouska zostanie prezydentem, a temat przyszłości Krymu stanie się aktualny. Reasumując, Kijów zrozumiał, jaką ścieżkę wybrał dla siebie Mińsk. Łukaszenko prosząc Moskwę o pomoc w tłumieniu protestów nie tylko jednoznacznie opowiedział się na arenie międzynarodowej po stronie Rosji, ale też uzależnił się od niej politycznie i ekonomicznie. Ukraina natomiast zrozumiała, że w perspektywie nie będzie już szans na odbudowanie przyjaznych relacji między kiedyś bratnimi narodami. Pacyfikacja protestów miała przesłanie „antymajdanowe”, co było sprzeczne z „mitem założycielskim” nowego państwa. Ponadto Kijów stawał w perspektywie coraz bardziej na liderkę białoruskiej opozycji, która za swoją siedzibę obrała Wilno, mimo że oficjalnie Ukraina starała się nie prowokować Łukaszenki, aby jak najdłużej zagwarantować sobie stosunkową neutralność Mińska.

---

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Українські правозахисники та білоруські активісти закликають Україну припинити економічні відносини з Білоруссю*, <https://zmina.info/news/ukrayinski-pravozahysnyky-ta-biloruski-aktyvisty-zaklykayut-ukrayinu-prypnyty-ekonomichni-vidnosyny-z-bilorusy/> (2 VIII 2022).

²⁸ *Тихановська заявила про зустріч із Зеленським у Литві*, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tyhanovska-zelensky-zustrich/31351982.html> (2 VIII 2022).

²⁹ *Тихановська заявила, що Крим – український, і готова повторити це в Києві*, <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3219718-tihanovska-zaavila-so-krim-ukrainskij-i-gotova-povtoriti-ce-v-kievi.html> (2 VIII 2022).

Agresja Rosji na Ukrainę w 2022 r.

Od pierwszego dnia do tzw. „specjalnej operacji wojskowej”, czyli ataku na Ukrainę na obszarze całej rosyjskiej linii granicznej, dołączyła również Białoruś. To właśnie na jej terytorium odbywały się wspólne manewry wojsk Białorusi i Rosji, a następnie wojska rosyjskie uczestniczyły w agresji. Jeszcze na początku lutego 2022 r. Łukaszenko wątpił w rozpoczęcie walk na innych terytoriach Ukrainy, poza oczywiście Donbasem, oraz twierdził, że w razie wojny Rosji z Ukrainą trwałaby ona „trzy-cztery dni”³⁰. Niekoniecznie mógł kłamać. Władza rosyjska, co było powszechnie wiadome, nie przepadała za białoruskim dyktatorem, a raczej traktowała go jako zło konieczne, wykorzystując jego słabą pozycję na arenie międzynarodowej. Natomiast wiara, że wojna będzie trwała parę dni, była na tyle powszechną, że prawdopodobnie właśnie to stało za ogromną klęską wojsk rosyjskich w pierwszej fazie konfliktu z Ukrainą na przełomie lutego i marca 2022 r. Świadczą o tym m.in. mundury galowe znalezione w zniszczonych transporterach opancerzonych na Czernihowszczyźnie w pierwszych dniach konfliktu³¹, jakie miały prawdopodobnie być wykorzystane w czasie „parady zwycięstwa” w Kijowie.

Dnia 27 II odbyła się rozmowa telefoniczna prezydenta Ukrainy z Łukaszenką, po której Zeleński zapewniał, że „(...) była [ona] bardzo merytoryczna”. Ponadto dodał: „Nie chcę, żeby z Białorusi na Ukrainę latały rakiety, samoloty i śmigłowce. Nie chcę, aby wojska z Białorusi poszły na Ukrainę. I zapewnił mnie o tym”³². Jeszcze tego samego dnia według władz Ukrainy, z terytorium Białorusi wystrzelono rakiety, które uderzyły w żytomierskie lotnisko. Symbolicznym symbolem „zerwania” stosunków między oba krajami był list Szefa Państwowej Straży Granicznej Ukrainy Siergieja Deyneko, do jego białoruskiego odpowiednika Anatolya Lappo, w którym to ukraiński generał napisał: „Republika Białoruś wraz z Federacją Rosyjską prowadzi wojnę z Ukrainą, lekceważąc przepisy prawa międzynarodowego, elementarne normy moralności człowieka i wartości życia. Wygramy!” Podpisał swój apel „z pogardą”, dodając, że pracownicy białoruskiego oddziału straży granicznej „nie mają prawa nazywać siebie strażą graniczną”. Podsumował: „Wygramy! Cholerne bękarty! Z Pogardą!”. Następnie ukraińscy pogranicznicy wręczyli 30 srebrników (jak w historii biblijnej) ambasadorowi

³⁰ Лукашенко висловився про війну з Україною: тривала б „максимум 3-4 дні”, <https://www.unian.ua/world/lukashenko-vislovivsvya-pro-vynu-z-ukrajinoyu-trivala-b-maksimum-3-4-dni-novini-svitu-11695108.html> (2 VIII 2022).

³¹ Na podstawie rozmowy telefonicznej przeprowadzonej przez autora artykułu 14 III 2022 r. z członkami obrony terytorialnej miasta Niżyn.

³² Білорусь у війні проти України: все, що треба знати, <https://rayon.in.ua/news/491699-bilorus-u-viyni-proti-ukraini-vse-shcho-treba-znati-onovlyuetsya> (2 VIII 2022).

Białorusi w Kijowie, który uciekał na terytorium Mołdawii, aby ten je przekazał szefowi białoruskich strażników granicznych³³.

Dnia 28 II natomiast sformował się pierwszy międzynarodowy korpus składający się z cudzoziemców, który zasilił obronę terytorialną – była to kompania (rota) białoruska³⁴. Z kolei 9 III utworzono batalion z białoruskich ochotników, który miał bronić Kijowa, przyjął on imię Konstantego Kalinowskiego, bohatera Powstania Styczniowego z 1863 r.³⁵. Już w połowie maja batalion rozrósł się do rozmiarów pułku³⁶. Prezydent Białorusi tak w marcu zareagował na utworzenie białoruskiego batalionu: „Wszędzie krzyczą: *Nie wojnie, nie wojnie!* i tworzą bataliony obłąkanych obywateli”³⁷. Jeden z żołnierzy białoruskiego oddziału Wiktor Savych zdaje sobie sprawę, że według prawodawstwa swojej ojczyzny popełnia przestępstwo. Jak sam twierdzi w wywiadzie

(...) przeszkodą jest ustawodawstwo Republiki Białoruś, które wyraźnie zabrania tego rodzaju działalności (udział w formacjach ochotniczych można uznać za udział w prywatnej kampanii wojskowej „Glavkom”). Ale żaden z tych Białorusinów nie uważa režimu Łukaszenki za słuszny, więc możemy powiedzieć, że nie ma przeszkód (...)”³⁸.

Władze Białorusi zresztą zdają sobie sprawę z problemów jakie będą generować owi żołnierze w przyszłości w razie zwycięstwa Ukrainy, lub chociaż częściowych sukcesów na froncie. Jak dodaje Białorusin z oddziału Kalinowskiego:

ale nawet jeśli po wojnie nie będziemy mogli od razu wejść i wyzwolić Białorusi, to i tak nadejdzie odpowiedni moment w najbliższej przyszłości. Jesteśmy gotowi fizycznie i psychicznie. W porównaniu z wojskiem białoruskim nasze wykszolenie

³³ V. Riabykh, *Thirty Pieces of Silver for Betrayal for the Chairman of the State Border Committee of Belarus Anatoly Lappo*, https://en.defence-ua.com/events/thirty_pieces_of_silver_for_betrayal_for_the_chairman_of_the_state_border_committee_of_belarus_anatoly_lappo_video-2321.html (2 VIII 2022).

³⁴ *При теробороні „Азова” створено білоруську роту – Гончаренко*, <https://interfax.com.ua/news/general/804771.html> (2 VIII 2022).

³⁵ В. Орлова, *Білоруси створили батальйон для оборони Києва*, <https://www.unian.ua/war/bilorusi-stvorili-batalyon-dlya-oboroni-kiyeva-video-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11736958.html> (2 VIII 2022).

³⁶ *Полк Кастуся Калиновского!*, https://www.youtube.com/watch?v=l0XcLwUp98o&ab_channel=BelWarriors (2 VIII 2022).

³⁷ *Лукашэнка адрэгаваў на ўтварэньне ва Ўкраіне беларускага батальёну імя Кастуся Каліноўскага*, <https://web.archive.org/web/20220319231213/https://www.svaboda.org/a/31-753976.html> (2 VIII 2022).

³⁸ М. Глуховський, *Білорус, який воює за Україну: Після цієї війни ми скинемо Лукашенка*, <https://glavcom.ua/interviews/bilorus-yakiy-voyuje-za-ukrajini-pislya-cijeji-viyni-mi-skinemo-lukashenka-841943.html> (2 VIII 2022).

będzie znacznie wyższe. Poczekamy więc i z radością zakończymy proces, który rozpoczął się w 2020 r.³⁹.

Łukaszenko jednak od samego początku zachował pozornie neutralny charakter swojej polityki wobec konfliktu w Ukrainie. Z jednej strony dał zielone światło na wykorzystanie swojej infrastruktury dla uderzenia wojsk rosyjskich na Ukrainie, zarówno lądowych, jak i lotniczych, z drugiej jednak nie zdecydował się na oficjalny udział swoich wojsk. Decyzja ta może być wielowektorowa. Na pewno wojska białoruskie nie były przygotowane do działań ofensywnych, a raczej przygotowane do działań defensywnych na swoich terytoriach. Ponadto zarówno sam Łukaszenko, jak i jego wojskowi, nie wierzyli w siłę mobilizacji swoich wojsk do ataku na Ukrainę. Od samego początku konfliktu społeczeństwo białoruskie było przeciwne udziałowi swoich wojsk w konflikcie, a ponadto już od pierwszego tygodnia zaczęły się sabotaże nastawione na sparaliżowanie linii logistycznych rosyjskich wojsk, co pokazało, że już nawet wtedy Łukaszenko nie mógł liczyć na całkowitą wierność swoich obywateli. Chyba jednak największy wpływ na jego decyzję miał szok, jaki wywołało zatrzymanie wojsk rosyjskich pod Kijowem i innych częściach kraju. Łukaszenko, prawdopodobnie jak władza rosyjska, był przekonany, że „bezproblemowe” zajęcie uważanych do tej pory za „przyjazne” tereny Ukrainy (obwody sumski, czernihowski, charkowski) to będzie tylko formalność, a nie przeszkoda w drodze do zajęcia stolicy. Lecz już na początku marca okazało się, że rosyjska „wojna błyskawiczna” nie powiodła się i to też z pewnością wpłynęło na decyzję Łukaszenki o niezaangażowaniu się militarnie w konflikt. Jednak prezydent Białorusi wciąż stara się wspierać Rosję, ponieważ aktualnie to właśnie dzięki Federacji Rosyjskiej wciąż piastuje swoje stanowisko i 3 VII 2022 r. potwierdził swoje stanowisko mówiąc:

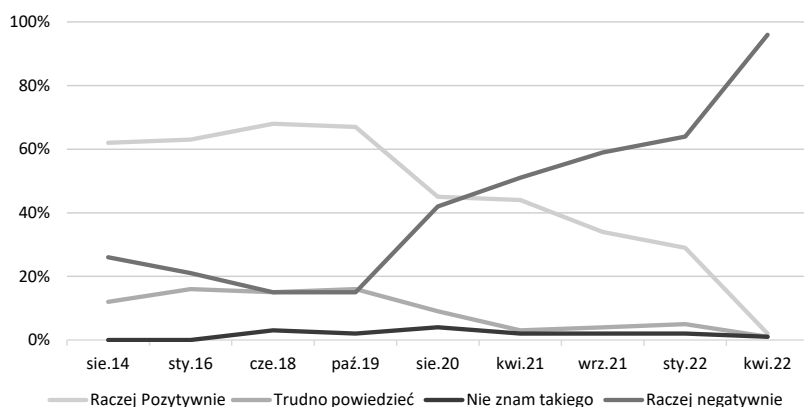
Jesteśmy jedynym krajem, który wspiera Rosję w tej walce. A ile jest tam krajów? Prawie pięćdziesięciu, którzy faktycznie walczą z Rosją w Ukrainie. Coś nie jest zrównoważone. A w ogóle ci, którzy nam wyrzucają, czy nie wiedzieliście, że mamy najbliższy związek z Federacją Rosyjską? Z państwem, z którym budujemy jedno, potężne, niezależne państwo – Państwo Związkowe. Gdzie w unii są dwa niepodległe narody... I co, oni nie wiedzieli, że w unii Białorusi i Rosji mamy jedną grupę sił zbrojnych stworzoną dawno temu? Praktycznie jedna armia. Wiedzieliście przecież to wszystko. Dlaczego więc nas dzisiaj karcicie? Byliśmy i będziemy razem z braterską Rosją. Nasz udział w „operacji specjalnej” był przeze mnie już dawno określony⁴⁰.

³⁹ *Ibidem*.

⁴⁰ *Церемония возложения цветов и венков в мемориальном комплексе „Курган Славы”*, <https://president.gov.by/ru/events/ceremoniya-vozlozheniya-cvetov-i-venkov-v-memorialnom-komplekse-kurgan-slavy> (2 VIII 2022).

Od przyjaciela do wroga – stosunek Ukraińców do Białorusinów

Stosunki białorusko-ukraińskie od początku lat 90. XX w. były przyjazne i nawet po przejściu władzy przez Łukaszenkę nie zauważano widocznych zmian. Sytuacja zmieniła się jednak gruntownie w 2014 r. po zwycięstwie prozachodnich sił w Ukrainie. Według wyników badań ukraińskiego centrum Ranking przeprowadzonych pod koniec kwietnia 2022 r. „ciepły” stosunek do Białorusinów ma tylko 22% ankietowanych. Wynik ten jest ogromną zmianą w stosunku nawet do badań przeprowadzonych w 2021 r. przez tę samą organizację, gdzie pozytywny stosunek do obywateli sąsiedniego kraju miało 67% badanych. Dla porównania można przytoczyć jeszcze wyniki badań z maja 2018 r., gdzie „ciepłe” relacje wybierało 73% osób. Również warto wymienić ilość odpowiedzi o „neutralny” charakter stosunków, które przez rok zwiększyły się z 27% do 42%, ale to jednak wybór odpowiedzi o „chłodnych” relacjach może przerażać, gdyż zwiększył się przez rok z 4%, aż do 33%⁴¹. W tych samych badaniach pokazano też stosunek ankietowanych do przywódcy Białorusi Aleksandra Łukaszenki, do którego „bardzo negatywnie” lub „negatywnie” odnosi się aż 96% badanych, „pozytywnie” lub „bardzo pozytywnie” – 3% (rysunek 1)⁴².

Źródło: Дев'яте загальнонаціональне опитування: соціально-економічні проблеми під час війни [26 IV 2022], https://ratinggroup.ua/research/ukraine/devyatyty_obschenacionalnyy_opros_socialno-ekonomicheskie_problemy_vo_vremya_voyny_26_aprelya_2022.html (2 VIII 2022).

⁴¹ Десяте загальнонаціональне опитування: ідеологічні маркери війни [27 IV 2022], https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatyty_obschenacionalnyy_opros_ideologicheskie_markey_voyny_27_aprelya_2022.html (2 VIII 2022).

⁴² В. Романенко, Рівень симпатій українців до Путіна й Лукашенка наблизився до нуля – соціологія, <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/29/7342925/> (2 VIII 2022).

Warto też na koniec dołączyć wyniki badań białoruskiego badacza Andreja Wardomackiego, według którego tylko ok. 11% białoruskich respondentów pozytywnie ocenia potencjalny udział armii białoruskiej w wojnie z Ukrainą, a 85-86% jest temu jednoznacznie przeciw. Z drugiej jednak strony – według Wardomackiego – w stosunku Białorusinów do rozmieszczenia wojsk rosyjskich w kraju istnieje „klasyczny rozłam opinii publicznej”. Liczba tych, którzy popierają obecność armii rosyjskiej na Białorusi i sprzeciwiają się jej jest w przybliżeniu taka sama, mieszcząca się w przedziale 40-45%⁴³.

Powyższe wyniki pokazują, że mieszkańcy Białorusi są zakładnikami swojego reżimu politycznego. Z drugiej jednak strony wyraźnie odczuwają powiązanie historyczne i mentalne z Federacją Rosyjską, co powoduje pewny brak jednoznacznej pozycji politycznej wobec konfliktu w Ukrainie. Zamrożenie konfliktu u ich południowych sąsiadów może powodować, że Białorusini uznają, że chęć walki o „europejskie wartości” automatycznie powoduje chaos i konflikt w ich ojczyźnie. Z drugiej strony pomoc Rosji w konflikcie, jaką aktualnie dostarcza Mińsk może poróżnić dwa kraje w perspektywie historycznej. Warto też podkreślić, że nie zawsze do mediów przebija się działalność diaspory białoruskiej, która również jest stosunkowo ważna, jak np. zebranie ponad 100 tys. PLN (w skarbonce na portalu zrzutka.pl o nazwie: „Białorusini w Polsce kupują Bayraktara dla Ukrainy!”) w ramach zbiórki publicznej na „polskiego” drona bojowego, którą zapoczątkował redaktor Sławomir Sierakowski⁴⁴.

Zakończenie

Jak zauważa Alla Leukavets – Białorusinka, która od dawna mieszka na Zachodzie, *Białorusinów nie można utożsamiać z reżimem Łukaszenki, a zwykli Białorusini powinni być traktowani na równi z Ukraincami w walce z rosyjską agresją militarną na Ukrainie*⁴⁵. Jednak nie widać większych antyrządowych wystąpień w Białorusi w okresie już prawie półrocznej wojny w Ukrainie. Świadczyć to może tylko o zobojętnieniu społeczeństwa białoruskiego i podporządkowaniu się reżimowi Łukaszenki. Stosunki między Kijowem i Mińskiem są aktualnie wrogie. Rosja wykorzystuje Białoruś jako zaplecze do prowadzenia wojny i dostarcza agresorowi amunicji, a ponadto przez ciągłe zagrożenie ofensywą na północy Ukraina trzyma tam swoje wojska, które są niezbędne na wschodzie i południu.

⁴³ Андрэй Вардамацкі: *Вайна ва Украіне пераструктуруе геапалітычныя арыентацыі беларусаў*, <https://belsat.eu/news/26-04-2022-andrej-vardamatski-vajna-va-ukraine-perastrukturue-geapalitychnyya-aryentatsyi-belarusau/> (2 VIII 2022).

⁴⁴ *Bayraktar dla Ukrainy*, <https://zrzutka.pl/bayraktar> (2 VIII 2022).

⁴⁵ A. Leukavets, *The Role of Belarus in the Ukrainian Crisis*, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/role-belarus-ukrainian-crisis> (2 VIII 2022).

Sytuacja jednak diametralnie zmieni się po zamrożeniu konfliktu lub zwycięstwie Ukrainy. Dla przywódcy Białorusi będzie to sytuacja wymagająca całkowitej zmiany polityki wobec Ukrainy. Nie będzie mógł liczyć prawdopodobnie nie tylko na ułatwienia wizowe dla swoich obywateli, ale może też nastąpić całkowite zawieszenie kontaktów politycznych i ekonomicznych. Również pomoc szeroko pojętego „Zachodu” przy przyszłej odbudowie Ukrainy może wybitnie zaburzyć poziom rozwoju i powodować niezadowolenia społeczne, które mogą przełożyć się na kolejne próby obalenia władzy. Również dalszy los doświadczonych weteranów białoruskich oddziałów frontowych może być problematyczny dla mińskiego reżimu. Wszystkie te czynniki pokazują, że przyszłe bilateralne stosunki między Białorusią i Ukrainą mogą być możliwe tylko przy zmianie reżimów politycznych rządzących w obu krajach, odpowiednio na taki, jaki kurs by obrały – czy Mińsk prozachodni, czy też Kijów prowschodni – jednak na dzień dzisiejszy poprawne stosunki są niemożliwe. Ponadto na przyszłe relacje Kijów-Mińsk może wpłynąć emigracja białoruska w Litwie i Polsce, ponieważ to właśnie te dwa państwa obecnie goszczą największą ilość politycznych opozycjonistów, którzy po zmianie władzy na Białorusi mogą mieć istotny wpływ na budowanie nowych relacji bilateralnych.

Abstract

Mateusz Kamionka

A relative who has become an enemy.

Revision of Ukrainian-Belarusian relations in 2020-2022

Ukraine and Belarus were linked by a common history, similar culture, language and border. It seemed that these countries were difficult to divide, and despite Alexander Lukashenko's authoritarian rule, friendly relations would last for years. However, the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine in February 2022, including the attack from the territory of Belarus, clearly destroyed – it seemed – the deep cooperation that had been built for over 30 years. In the article, the author will try to answer how this huge shift in bilateral relations took place, and whether the opposite actions are possible in the future.

Keywords: Belarus, Ukraine, post-Soviet area, international bilateral relations

References

- 1st Forum of Regions of Ukraine and Belarus in Gomel* [26 X 2018], <https://president.gov.by/en/events/1st-forum-of-regions-of-ukraine-and-belarus-in-gomel-19764>.
- Bayraktar dla Ukrainy*, <https://zrzutka.pl/bayraktar>.
- Bilorus' u viyni proty Ukrayiny: vse, shcho treba znaty*, <https://rayon.in.ua/news-/491699-bilorus-u-viyni-proti-ukraini-vse-shcho-treba-znati-onovlyuetsya>.
- De Huszar, G., *Brooking Institution, The. Major Problems of United States Foreign Policy, 1950-1951, Washington 1950*, „The Annals of the American Academy of Political and Social Science” [May] 1951, vol. 275, no. 1.
- Desyate zahal'nonatsional'ne opytuvannya: ideolohichni markery viyny* [27 IV 2022], https://ratinggroup.ua/research/ukraine/desyatty_obschenacionalnyy_opros_ideologicheskije_markery_voyny_27_aprelya_2022.html.
- Hlukhovs'kyi, M., *Bilorus, yakyy voyuye za Ukrayinu: Pislya tsiyeyi viyny my sky-nemo Lukashenka*, <https://glavcom.ua/interviews/bilorus-yakiy-voyuje-zaukrajini-pislya-cijeji-viyni-mi-skinemo-lukashenka-841943.html>.
- Leukavets, A., *The Role of Belarus in the Ukrainian Crisis*, <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/role-belarus-ukrainian-crisis>.
- Lukashenko to Visit Ukraine* [18 VII 2017], <https://www.kyivpost.com/ukraine-politics/112-ua-lukashenko-visit-ukraine.html>.
- Lukashenko vyslovyvsya pro viynu z Ukrayinoyu: tryvala b „maksimum 3-4 dni”*, <https://www.unian.ua/world/lukashenko-vislovivysya-pro-viynu-z-ukrajinyu-trivala-b-maksimum-3-4-dni-novini-svitu-11695108.html>.
- Lukašenka adreahavaŭ na ūtvareńnie va Ŭkrainie bielaruskaha batal'jonu imia Kastusia Kalinoŭskaha*, <https://web.archive.org/web/20220319231213/https://www.svaboda.org/a/31753976.html>.
- Lytva vydala Tikhanovs'kiy vizu na rik i nadala zhytlo*, <https://censor.net/ua/n3213104>.
- Mezhdunarodnyye organizatsii*, https://belrus.ru/info/mezhdunarodnye_organizatsii/.
- Miller, C., *What's at Stake as Putin, Poroshenko Meet in Minsk to Talk Peace* [11 II 2015], <https://mashable.com/archive/putin-poroshenko-ukraine-peace-talks> (2 VIII 2022).
- Morgenthau, H., *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*, New York 1954.
- MVD: Belorusov, kotoryye yedut voyevat' v Ukrainu, zhdet ugolovnaya otvetstvennost'*, <https://web.archive.org/web/20210507185541/http://news.tut.by/society/406164.html>.
- Orlova, V., *Bilorusy stvorily batal'yon dlya oborony Kyyeva*, <https://www.unian.ua/war/bilorusi-stvorili-batalyon-dlya-oboroni-kiyeva-video-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11736958.html>.

- Pavlovych, Y., *Ukrayins'ko-bilorus'ki vidnosyny u viziyi ukrayins'koyi suspil'no-politychnoyi dumky (1991-2010)*, „Eminak” 2016, vol. 3, no. 3.
- Pogrzeb Białorusina zabitego na Majdanie*, <https://wydarzenia.interia.pl/raporty/raport-zamieszki-na-ukrainie/aktualnosci/news-pogrzeb-bialorusina-zabitego-na-majdanie,nId,1096957>.
- Polk Kastusya Kalinovskogo!*, https://www.youtube.com/watch?v=l0XcLwUp98o-&ab_channel=BelWarriors.
- Pry teroboroni „Azova” stvoreno bilorus'ku rotu – Honcharenko*, <https://interfax.com.ua/news/general/804771.html>.
- Riabykh, V., *Thirty Pieces of Silver for Betrayal for the Chairman of the State Border Committee of Belarus Anatoly Lappo*, https://en.defence-ua.com/events/thirty_pieces_of_silver_for_betrayal_for_the_chairman_of_the_state_border_committee_of_belarus_anatoly_lappo_video-2321.html.
- Romanenko, V., *Riven' sympatij ukrayintsiv do Putina y Lukashenka nablyzyvsya do nulya – sotsiolohiya*, <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/29/7342925/>.
- Rzheuts'ka, L. & Dorokhov, V., „*Rodych, yakyy stav vorohom*”. *Chomu svaryat'sya Ukrajina i Bilorus'?*, <https://www.dw.com/uk/rodych-yakyy-stav-vorohom-chomu-svariatsia-ukraina-i-bilorus/a-57022047>.
- Shershen', A., *Svitlana Tykhanov's'ka, liderka bilorus'koyi opozytsiyi*, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3199617-svitlana-tihanovska-liderka-biloruskoi-opozicii.html>.
- Soyuznoye Gosudarstvo*, <http://council.gov.ru/services/reference/9928/>.
- Stek, L., *Lukashenko proty Ukrainy: yaki zahrozy prykhovuye bilorus'ka kryza*, <https://www.radiosvoboda.org/a/donbass-realii-lukashenko-ukraine/3080-1342.html>.
- Tseremoniya vozlozheniya tsvetov i venkov v memorial'nom komplekse „Kurgan Slavy”*, <https://president.gov.by/ru/events/ceremoniya-vozlozheniya-cvetov-i-venkov-v-memorialnom-komplekse-kurgan-slavy>.
- Tykhanov's'ka zayavyla pro zustrich iz Zelens'kym u Lytvi*, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-tyhanovska-zelensky-zustrich/31351982.html>.
- Tykhanov's'ka zayavyla, shcho Krym – ukrayins'kyy, i hotova povtoryty tse v Kyjevi*, <https://www.ukrinform.ua/rubric-crimea/3219718-tihanovska-zaavilaso-krim-ukrainskij-i-gotova-povtoriti-ce-v-kevi.html>.
- Ukraine keen on further dialogue with EU, Eurasian Troika – Poroshenko* [26 VIII 2014], <https://en.interfax.com.ua/news/general/220033.html>.
- Ukrayina ta Bilorus' uklaly dvostoronni uhody na \$100 mil'yoniv – shcho vidomo* [27 X 2018], <https://web.archive.org/web/20181027143308/https://www.5.ua/ekonomika/ukraina-ta-bilorus-pidpysaly-blyzko-130-dvostoronnikh-uhodshcho-vidomo-180118.html>.
- Ukrayins'ki pravozakhysnyky ta bilorus'ki aktyvisty zaklykayut' Ukrainu prypyntyty ekonomichni vidnosyny z Biorussyyu*, <https://zmina.info/news/ukrayinski>

- pravozahysnyky-ta-biloruski-aktyvisty-zaklykayut-ukrayinu-prypynyty-ekonomichni-vidnosyny-z-bilorusyu/.
- U ryadakh DUK „Pravyy sektor” stvoryuyut’ bilorus’kyy pidrozdil, <https://web.archive.org/web/20171005051100/http://ua.korrespondent.net/ukraine/3548-927-u-riadakh-duk-pravyi-sektor-stvoruiuit-biloruski-pidrozdil>.
- Vardamacki, A., *Vajna va Ukrainie pierastrukuruje hieapalityčnyja aryjentacyi bielarusaŭ*, <https://belsat.eu/news/26-04-2022-andrej-vardamatski-vajna-va-ukraine-perastrukturue-geapalitychnyya-aryentatsyi-belarusau/> (2 VIII 2022).
- Vasylyshyn, S., *Ukrayins’ko-bilorus’ki vidnosyny (1991–2014 rr.)*, 2019, https://chtyvo.org.ua/authors/Vasylyshyn_Stepan/Ukrainsko-biloruski_vidnosyny_19912014_rr/.
- Volodymyr Zelenskyy Met with Alexander Lukashenko at the Second Forum of the Regions of Ukraine and Belarus in Zhytomyr [4 X 2019], <https://www.president.gov.ua/en/news/volodimir-zelenskij-zustrivsyaz-oleksandrom-lukashenkou-r-57601>.
- „Wagnerowcy” na Białorusi: kto przygotował ten scenariusz – Moskwa czy Mińsk? [1 VIII 2020], <https://studium.uw.edu.pl/wagnerowcy-na-bialorusi-kto-przygotowal-ten-scenariusz-moskwa-czy-minsk/>.
- Wolf, K. & Zürn, M., *„International Regimes” und Theorien der Internationalen Politik*, „Politische Vierteljahresschrift” 1986, nr 2.
- Yakovenko, M., *Umer Armen Martirosyan, iz-za kotorogo SBU vozvrashchala samolet iz Belarusi* [5 I 2020], <https://vesti.ua/strana/umer-armen-martirosyan-iz-za-kotorogo-sbu-vozvrashhala-samolet-iz-belarusi>.
- Zayava ministra zakordonnykh sprav Ukrayiny Dmytra Kuleby shchodo vyklyku posla Ukrayiny u Biorusii na konsul’tatsiyi do Kyjeva [17 VIII 2020], <https://mfa.gov.ua/news/zayava-ministra-zakordonnih-sprav-ukrayini-dmitra-kulebi-shchodo-vikliku-posla-ukrayini-u-biorusii-na-konsultaciyi-do-kyjeva?fbclid=IwAR26J8qPmH1jsAM9HT2ng1w0zeVzXgSZmhPl91aXMwSFNeTE5shVPJ-IQpTg>.

Mateusz Kamionka – dr politologii, docent w Katedrze Prawa Międzynarodowego, Europejskiego i Porównawczego Państwowego Uniwersytetu w Sumach.
ORCID: 0000-0002-7316-145X